

44 tips voor *creatieve reisverhalen schrijven*

Droom jij ervan om mooie reisverhalen te schrijven, maar weet je niet zo goed hoe je moet beginnen?

.....

Of vind je het prettig om jouw creativiteit te stimuleren aan de hand van opdrachten?

.....

Dan is dit e-book perfect voor jou!

INHOUDSOPGAVE

03 INTRO

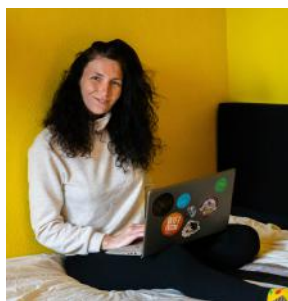
06 VOORBEREIDING

14 ALGEMENE
SCHRIJFTIPS

28 SCHRIJVEN OP
REIS

44 THUISKOMST..
EN DAN?

58 DANKWOORD

**VOLG CORNERS OF THE WORLD
VOOR LEUKE REISVERHALEN!**

www.cornersoftheworld.nl
facebook.com/Cornersoftheworldnl
instagram.com/cornersoftheworld.nl

INTRO

Editie 1, april 2020

Hoe schrijf je nou een verhaal dat mensen boeit, dat intrigeert en fascineert? Droom jij ervan om mooie reisverhalen te schrijven, maar weet je niet zo goed hoe je moet beginnen? Of vind je het prettig om jouw creativiteit te stimuleren aan de hand van opdrachten? Dan is dit e-book perfect voor jou!

Wie is de auteur van dit e-book?

Mijn naam is **Jessica Lokker**, 28 jaar oud en afgestudeerd als journalist. Inmiddels ben ik al jaren werkzaam als freelance content creator, voornamelijk in de evenementen- en reisindustrie. Naast de vele artikelen die ik voor kranten, tijdschriften, nieuwszenders en websites heb geschreven deel ik mijn verhalen het liefst op mijn reiswebsite *Corners of the World*. Die site focust op avontuurlijk soloreizen, outdoor, duurzaamheid en het leven als digitale nomade.

Het was voor niemand een verrassing dat ik journalistiek ging studeren. Al op de basisschool liep ik met een notitieboekje en een wegwerpcamera door mijn dorp om verslag te doen van een brand. Ik vroeg mensen wat er aan de hand was, wat ze hadden gezien. Dat verslag schreef ik toen ik 8 jaar oud was en dat heb ik nog steeds thuis liggen. Ook hield ik, zoals veel mensen vroeger deden, een dagboek bij en schreef al mijn gedachten en avonturen daarin op.

Er gaat bijna geen dag voorbij dat ik niet schrijf, voor werk of voor persoonlijke redenen. Schrijven zorgt ervoor dat ik mijn rekeningen kan betalen. Maar schrijven is voor mij veel meer dan dat. Schrijven werkt voor mij als therapie. Met woorden kan ik mijn gedachten en gevoelens vormgeven. En de gebeurtenissen waar ik tijdens mijn reizen in terechtkom verwerken. Mijn reisverhalen zijn een van de mooiste souvenirs die ik heb. En het mooiste? Ze zijn er niet alleen voor mijzelf, maar voor iedereen die ze lezen wil.

Wat kun jij in dit e-book verwachten?

Ik ga niet dé succesformule voor een perfect reisverhaal met je delen. Die is er namelijk simpelweg niet. Schrijven is voor niemand hetzelfde, dus er zijn ook geen vaste regels voor het schrijven van een goed reisverhaal. Wel hoop ik je héél veel tips te geven om jou te helpen om jouw eigen schrijfstijl te ontwikkelen. Tips die het plezier in het schrijven alleen maar gaan vergroten. En die jou hopelijk inspireren om jouw volgende reis op een mooie manier vast te leggen. Dit is een gids om jezelf als schrijver te ontwikkelen. Om reizen op een andere manier te ervaren; namelijk als verhalenverteller. En om onvergetelijke reismomenten zo mooi mogelijk te vereeuwigen met woorden. Voor jezelf en de rest van de wereld. Dit e-book is een verzameling van tips en informatie die ik door de jaren heen heb verzameld, grotendeels door eigen ervaringen. Bij veel tips staat een oefening, om jouw creativiteit te stimuleren en jou aan het werk te zetten.

De boeken die ik in dit e-book aanraad bevatten een affiliate link naar Bol.com. Dit betekent dat wanneer jij het boek aanschaft ik daar een kleine commissie over krijg. Je betaalt hier niets extra's voor.

Veel lees- en schrijfplezier!

COPYRIGHT

Ik zou het erg waarderen als je dit e-book niet zonder mijn toestemming kopieert of verspreidt. Op dit e-book rust copyright. Dit e-book bestaat uit meer dan 10.000 woorden en veel nuttige tips. Ik hoop oprecht dat ik jou met deze informatie kan helpen in jouw schrijfproces. Vind je dit e-book een aanrader voor anderen? Stuur dit e-book dan niet naar vrienden en kennissen door, maar verwijst hen door om het e-book te kopen. Vragen? Stuur deze gerust naar info@lokkermedia.nl.

1. DE VOORBEREIDING

1. Schaf een notitieboek aan

Een van de belangrijkste dingen die je als schrijver op reis meeneemt is een notitieboek. Maar kun je de notities niet gewoon in een telefoon opslaan? Natuurlijk kan dat. Ik doe dat ook regelmatig. Maar ik schrijf al meer dan 10 jaar reisverhalen en spreek uit ervaring: je komt een keer in een situatie waar een notitieboek meer van pas komt dan een telefoon. Allereerst werk je jouw gedachtes en observaties sneller uit met pen en papier dan op een elektronisch apparaat. En als jouw telefoon een lege batterij heeft kun je ook weinig uitwerken.

Wat zijn fijne notitieboekjes op reis?

Dit is natuurlijk erg persoonlijk. Ik vind **kleine en dunne** notitieboekjes het fijnst, zodat ik deze zelfs in het kleinste tasje kan bewaren. Maar als het boekje té klein is wordt het weer lastig om dingen gemakkelijk op te schrijven. Misschien vind jij het fijn om **lijntjes** in jouw notitieboek te hebben. Maar misschien wil je af en toe ook tekeningen aan jouw notities toevoegen. Dan zijn **blanco pagina's** juist weer handiger. Sommige notitieboekjes hebben een **extra vak in de kaft**, waar je losse papieren en visitekaartjes in kunt bewaren. En natuurlijk wil je wel een notitieboek met een kaft die bij jouw persoonlijkheid past. Het oog wil immers ook wat.

Ik ben naast mijn standaard notitieboekjes ook fan van Correctbook. Deze notitieboekjes bestaan uit whiteboard papier. Zo kun je na een tijdje jouw oude notities wissen en hoef je niet constant nieuwe notitieboekjes aan te schaffen.

1. DE VOORBEREIDING

2. Researchen: weet wat je ter plekke kunt verwachten

Misschien lijkt het alsof schrijvers van reisverhalen spontaan op reis gaan en wel zien wat ze tegenkomen. Maar veel van hen hebben wel degelijk research gedaan. Wat kunnen ze verwachten van een bestemming? Hoe zit de cultuur in elkaar? Wat zijn belangrijke regels waar ze zich aan moeten houden? Wat zijn de hoogtepunten en wat maakt een plek bijzonder? Dat willen ze natuurlijk wel in hun reisverhaal verwerken. Een goede voorbereiding kan de toon voor een goed reisverhaal zetten.

Hoe kun jij je goed voorbereiden op jouw volgende avontuur én reisverhaal?

Tegenwoordig staan er duizenden websites online met een focus op reizen. Niet alleen reisbloggers delen hun persoonlijke ervaringen, maar ook veel reisbureaus en reismagazines hebben tegenwoordig een blog. Daarnaast zijn er natuurlijk de reisgidsen, zowel online als offline. Zorg er wel voor dat je een recente editie hebt. Niemand heeft nu nog iets aan een Lonely Planet voor Colombia uit 1995.

YouTube is ook een goede bron voor research, met name als jij visueel bent ingesteld. Veel filmmakers delen hun ervaringen op het scherm. YouTube wordt steeds meer als een zoekmachine zoals Google gezien. Op zoek naar een ervaring of praktische informatie over een bestemming? De kans is groot dat iemand er al een video over heeft gemaakt, dus maak daar gebruik van.

Ik gebruik Instagram ook regelmatig voor mijn research. Allereerst krijg je een reëel beeld van een bestemming als je op een bepaalde hashtag of locatie zoekt. Natuurlijk zie je de foto's van professionele fotografen, maar juist ook de telefoonfoto's die mensen onbewerkt uploaden. Daarnaast vind ik Instagram erg prettig om met lokale bedrijven en fotografen in contact te komen. Niet alleen handig voor mijn werk, maar ook als ik op zoek ben naar meer informatie over een bepaalde plek.

1. DE VOORBEREIDING

Opdracht

Zoek voor jouw volgende reisbestemming uit waar jij zeker naartoe wilt gaan. Maak een lijst van minstens 20 plekken. Varieer tussen de bekende bezienswaardigheden, leuke eettentjes en minder bekende plekken. Door goede research schrijf jij straks niet alleen een beter reisverhaal, maar beleef je ook meer voorpret!

1. DE VOORBEREIDING

3. Lees verhalen van de meesters

Je bent nooit volleerd als schrijver. Je blijft jezelf en jouw schrijfstijl altijd ontwikkelen. Hoe doe je dat? Bijvoorbeeld door andermans boeken en verhalen te lezen. Geloof me: je wordt een betere schrijver door het lezen en analyseren van (reis-) verhalen van anderen.

Bij deze deel ik een paar van mijn favoriete schrijvers, waar ik ook nog steeds van leer:

- **Iris Hannema**

(Het Bitterzoete Paradijs, Miss Yellow Hair Hello, Reizen volgens Hannema)

- **Paul Theroux**

(The Great Railway Bazaar, Last Train To Zona Verde, Deep South)

- **Liesbeth Rasker**

(Solo Reizen, Pinnen in Mongolië en andere oplosbare ongemakken)

- **Jelle Brandt Corstius**

(Universele reisgids voor moeilijke landen)

- Diverse journalisten zoals **Anna Krijger** (Hipsters, Baarden Martelaren - over Israël), **Rop Zoutberg** (Van Madrid naar de Hemel - over Spanje) en **Natalie Righton** (Duizend Dagen Extreem Leven - over Afghanistan)

- **Alexandra Baackes**

(Amerikaanse reisblog Alex in Wanderland)

- **Daisy Scholte**

(Nederlandse reisblog All Day Every Daisy)

- **Heleen van Royen**

(Mannentester, Verboden Vruchten)

Opdracht

Maak een lijstje van minstens 5 schrijvers die jij leuk vindt. Wat waardeer je aan hun manier van verhalen vertellen?

1. DE VOORBEREIDING

4. Creëer jouw eigen schrijfstijl

Leer van anderen, maar ontdek ook jouw eigen stijl. Juist door veel andere reisverhalen te lezen kom je erachter wat jou aanspreekt en wat je liever niet in jouw eigen verhalen wilt verwerken.

Mijn schrijfstijl is bijvoorbeeld erg beeldend. Ik maak veel gebruik van vergelijkingen, beeldspraak en houd ervan om soms enigszins te overdrijven. De verhalen zijn erg persoonlijk en er zijn weinig dingen die ik achterwege laat omdat ik me ervoor schaam. Alle emoties kunnen de revue passeren – en dus gedeeld worden in mijn verhalen. In veel van mijn reisverhalen gebruik ik morele vraagstukken als rode draad. Hoe zit een situatie in elkaar? Waarom handel en denk ik op een bepaalde manier? Hoe zou het anders kunnen? Maar zelfs bij zwaardere onderwerpen probeer ik het luchtig te houden en af en toe wat humor of zelfspot erin te verwerken. Tot slot houd ik ervan om interactie en gesprekken in mijn reisverhalen te verwerken voor meer dynamiek.

Opdracht

Heb jij eigenlijk een idee wat jouw schrijfstijl is? Om een idee te krijgen wat JIJ een prettige schrijfstijl ga je naar jouw voorbeelden kijken. Kies uit jouw lijst van favoriete schrijvers 1 verhaal per schrijver en analyseer deze. Wat vind je prettig én onprettig? Stel jezelf bij het analyseren onder andere de volgende vragen:

- Analyseer de zinnen. Zijn deze kort of lang?
- Gebruikt de schrijver veel moeilijke woorden en vaktaal of is het voor iedereen te begrijpen?
- Komt de persoonlijkheid van de schrijver terug in de verhalen of blijft deze op de achtergrond?
- Wordt de sfeer van een bestemming beschreven of wordt er ook veel (historische) informatie gedeeld?
- Wat voor onderwerpen worden er in de verhalen besproken?

1. DE VOORBEREIDING

5. Denk na over jouw doelgroep

Voor wie schrijf je dat reisverhaal eigenlijk? Natuurlijk schrijf je het voor jezelf: JIJ wilt dit verhaal kwijt. Maar wie gaat het nog meer lezen en ervan genieten? Daarom wil ik het in dit e-book ook over de doelgroep van jouw verhaal hebben. Als je voor ogen hebt voor wie jij jouw verhaal schrijft kun jij jouw schrijfstijl ook beter gaan bepalen. Wil jij jouw academische achtergrond duidelijk in de verhalen naar voren laten komen? Of wil je veel moeilijke woorden en vaktermen gebruiken? Dan is dat helemaal prima, maar besef wel dat niet iedereen die verhalen gaat snappen en gaat lezen. Terwijl een doelgroep met die kennis het juist alleen maar zal waarderen dat je veel vaktermen gebruikt.

Ik ben gewend om regelmatig te wisselen met schrijfstijlen voor diverse opdrachtgevers, omdat zij verschillende doelgroepen hebben. Voor een nieuwsbericht dat ik voor het Surinaamse Jeugdjournaal schrijf gebruik ik een andere opbouw en andere woorden dan voor een nieuwsbericht van het Nederlandse persbureau ANP. En een interview met lokale ondernemers voor een krant zit weer heel anders in elkaar dan een informatief artikel op een website van een reisbureau. Schrijf ik over een romantisch weekend in Venetië voor een opdrachtgever? Dan gebruik ik een andere schrijfstijl dan wanneer ik de bad ass soloreizigers op mijn eigen reiswebsite Corners of the World wil aanspreken. Ik wissel dus regelmatig met schrijfstijlen, al vind ik de schrijfstijl voor mijn reiswebsite Corners of the World het prettigst. Deze past het beste bij mijn persoonlijkheid, de doelgroep die ik wil bereiken en mijn wensen voor een goed reisverhaal.

Tot slot is het belangrijk om na te denken met wat voor soort verhalen jij geassocieerd wilt worden. Ik schrijf voornamelijk over avontuurlijke soloreizen. Natuurlijk ga ik ook wel eens op pad met andere mensen, maar die blijven ofwel uit het verhaal ofwel ik schrijf geen persoonlijk verhaal over die ervaring. De tips die ik deel zijn altijd met het oog op de avontuurlijke soloreiziger. Waar heeft die persoon het meest behoefte aan qua informatie? Ik wil namelijk dat mensen mijn verhalen vooral associëren met avontuurlijk SOLOreizen. Ik kan ongetwijfeld ook tips voor gezinnen met jonge kinderen delen, maar dat beperk ik tot het minimum. Dat is immers niet mijn doelgroep. Bedenk dus voor jezelf met welke onderwerpen jij geassocieerd wilt worden.

1. DE VOORBEREIDING

6. De basis van een goed reisverhaal

Even opletten, want deze tip is belangrijk! Ik deel namelijk mijn *holy trinity* voor een goed reisverhaal met je. Voor mij bestaat een goed reisverhaal namelijk uit 3 dingen:

Informeren, inspireren en entertainen.

Een goed reisverhaal is allereerst **informatief**. De lezer wil waarschijnlijk meer over die bestemming leren en over die cultuur weten. Hoe reis je bijvoorbeeld ter plekke rond? Wat dragen de mensen voor kleren? Hoe zien de straten eruit? Ze willen een beeld kunnen vormen van de plek die jij in jouw reisverhaal bezoekt. Vaak omdat ze zelf naar die bestemming gaan of daar interesse in hebben.

Ten tweede moet er in een goed reisverhaal een vleugje **inspiratie** zitten. Mensen moeten na het lezen zó enthousiast zijn geworden dat ze niets anders kunnen doen dan hun laptop openen en die volgende droomreis plannen. De nieuwsgierigheid van de lezer wekken is hierbij belangrijk. Dat begint al bij de titel. Titels zoals “Deze 7 feestdagen in Israël wil jij meemaken” of “De 10 mooiste kastelen in Roemenië” werken goed voor het wekken van die nieuwsgierigheid. Hoe zorg jij ervoor dat de lezer na het lezen van de titel of de eerste zin wilt doorlezen? Denk daar goed over na.

Tot slot moet een verhaal **entertainen**. Mensen willen vermaakt worden. Ze moeten het gevoel hebben dat dit reisverhaal hun tijd waard is geweest. Houd het dus een beetje luchtig, maak af en toe een grapje, gebruik zelfspot en gebruik vooral jouw eigen ellende om de ander te vermaken. Maar daar ga ik later in dit e-book nog verder op in.

Een goed voorbeeld is een reisverhaal van reisblogger Kate. Op haar website Adventurous Kate deelt zij het reisverhaal waarin haar boot zinkt in het Komodo National Park in Indonesië, tussen de gevaarlijke komodovaranen. De reis begint al slecht, maar daarna stapelt de ellende zich alleen maar op. Zelfs als je geen interesse hebt om naar Komodo National Park te gaan of een dagenlange boottocht wilt maken WIL je dit verhaal lezen.

1. DE VOORBEREIDING

Het verhaal begint als volgt:

"I survived a shipwreck. Saying that feel unreal – like it happened in a dream, or a really bad Lifetime movie. Seriously, did this actually happen to me?! But it did happen, and I survived. This is my story."

(Kate McCulley, Adventurousskate.com)

Lees het hele reisverhaal van Kate hier.

2. ALGEMENE SCHRIJFTIPS

7. Verdiep je in de grammaticaregels

Ik snap het: grammatica is niet echt een sexy onderwerp. Maar niets is zo onaantrekkelijk als een tekst vol grammatica- en spelfouten. Wanneer je één fout maakt is dat geen ramp. Maar als de lezer is afgeleid door de fouten in de tekst is dat wél een ramp. De lezer is immers niet meer gefocust op het verhaal en de plek waar je de lezer mee naartoe wil nemen.

Denk dus goed na over de grammatica. Wanneer gebruik je 'dichtbij' en wanneer 'dicht bij'? Wat is het verschil tussen 'als' en 'dan'? Niets is vervelender dan midden in een verhaal zitten en constant worden afgeleid door dit soort fouten.

Dit zijn een paar hulpbronnen die je kunt gebruiken om meer over de Nederlandse taal en grammatica te leren:

- [Onze Taal](#)
- [Van Dale](#)
- [Schrijfvis](#)
- [Taalhelden](#)
- [Schrijvenonline](#)
- [Beterspellen](#)

Opdracht

De komende week ga jij jouw kennis over de Nederlandse grammatica opfrissen. Download de app Beterspellen of vul de test dagelijks in via [Beterspellen.nl](https://beterspellen.nl). De test heeft slechts een paar vragen, maar geloof me: deze zijn niet gemakkelijk! Direct na het beantwoorden van de vragen krijg je jouw resultaten. Je ziet welke vragen je fout had en hoe de taal- of grammaticaregel werkt. Je zult merken dat je na een paar dagen oefenen al veelgemaakte fouten gaat herkennen.

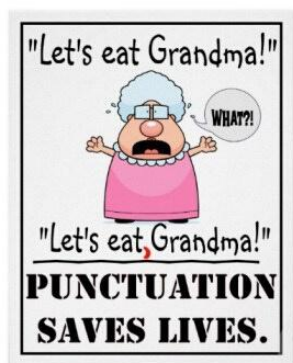
2. ALGEMENE SCHRIJFTIPS

8. Interpunctie is belangrijk

Interpunctie is het gebruik van leestekens zoals punten, komma's en uitroepetekens. Je kunt spelen met interpunctie, maar doe dit niet te veel. Verkeerde interpunctie kan tot verwarring leiden. Door slechts één fout in de interpunctie kan een zin een hele andere betekenis krijgen.

Een korte uitleg over interpunctie die je veel tegenkomt in reisverhalen:

- **Een punt (.)** betekent het einde van de zin. Dit klinkt logisch, maar in de praktijk wordt dit regelmatig fout gedaan. Ik redigeer wel eens verhalen waar een zin uit 40 woorden bestaat, met 3 à 4 komma's. Terwijl die zin vaak in verschillende zinnen opgedeeld kan worden, zodat het overzichtelijk blijft. Als een lezer een zin meerdere keren moet overlezen is dat geen goed teken.
- **Puntkomma (;)** vervangt vaak een verbindingswoord zoals 'en', 'maar' of 'of'. Deze kun je gebruiken als je het gevoel hebt dat 2 zinnen bij elkaar horen, maar toch opgesplitst moeten worden.
- **Aanhalingstekens ("...")** gebruik je om een uitspraak in de tekst te verwerken. Als je dialogen in jouw reisverhalen wilt verwerken is het belangrijk om de uitspraken van jou en anderen tussen aanhalingstekens te zetten. Zo weet de lezer dat dit tijdens de gebeurtenis is gezegd en niet door jou in het verhaal is toegevoegd.

2. ALGEMENE SCHRIJFTIPS

9. Woorden aan elkaar of los van elkaar?

In het Nederlands schrijf je veel woorden aan elkaar. Maar in het Engels schrijven ze juist alles los van elkaar. Omdat we zo veel Engels spreken zijn we taalgebruiken gaan overnemen. En schrijven we dus veel woorden los van elkaar, terwijl dat eigenlijk niet moet. Een woord kan namelijk zomaar een andere betekenis krijgen door een spatie. Een paar voorbeelden:

“Ik heb enkel sokken bij me” of “Ik heb enkelsokken bij me”

In zin 1 heb je alleen maar sokken bij je, in zin 2 heb je enkelsokken – sokken waar de rand bij de enkel zit- bij je.

“De auto mist lampen” of “De auto mistlampen”

In zin 1 heeft de auto helemaal geen lampen, in zin 2 gaat het over de mistlampen van de auto.

“Ik wil het bekendmaken” of “Ik wil het bekend maken”

In zin 1 wil je iets aan iedereen vertellen door middel van een aankondiging, in zin 2 wil je iets beroemd maken.

Wanneer je meerdere woorden samenvoegt is dit een **samenstelling**. Je hebt dan van meerdere woorden 1 woord gemaakt. Samenstellingen schrijf je meestal ook aan elkaar. Denk aan woorden zoals salesmanager, hogesnelheidstrein, eerstehulpverlener, tuinmeubelkussen, driegangenmenu en eengezinswoning en halfjaarcijfers. Luister naar de klemtonen in het woord. Bij een samenstelling hoor je slechts 1 klemtoon, bij losse woorden hoor je er meer.

“Rode wijnglazen” of “Rodewijnglazen”

In zin 1 zijn de wijnglazen rood, in zin 2 zijn het speciale glazen om rode wijn uit te drinken. Meestal bedoelen mensen rodewijnglazen als ze deze in een zin gebruiken.

2. ALGEMENE SCHRIJFTIPS

“Lange afstandsloper” of “Langeafstandsloper”

In zin 1 gaat het over een afstandsloper die lang is, in zin 2 gaat het over iemand die lange afstanden wandelt. Meestal bedoelen mensen langeafstandsloper als ze deze in een zin gebruiken.

Is de samenstelling niet prettig leesbaar? Dan mag je deze verduidelijken met een streepje. Lange-afstandsloper mag bijvoorbeeld ook. En YouTubevideo mag je ook verduidelijken: dat wordt dan YouTube-video. En Game of Thrones marathon mag je aanpassen naar Game of Thrones-marathon.

Tip!

Bij twijfel schrijf je de woorden vaak aan elkaar, maar zoek het altijd even op. Ik gebruik hier zelf meestal de website van Onze Taal voor. Je weet dan hoe je het op de juiste manier schrijft, maar ook de taalregel(s) die voor dit woord gelden. Dan weet je ook gelijk wáárom je het op deze manier schrijft.

2. ALGEMENE SCHRIJFTIPS

10. Pleonasme: let op dubbele – onnodige - betekenissen

Het Nederlands kent allerlei stijlfiguren om een bepaald effect bij de lezer te bereiken. Het pleonasme is zo'n stijlfiguur. Pleonasmos is het Griekse woord voor overvloed. Bij een pleonasme wil de schrijver een eigenschap van een woord benadrukken door een bijvoeglijk naamwoord. In feite herhaalt de schrijver een eigenschap van een woord met een nieuw woord.

Voorbeeldje: groen gras. Gras is altijd groen - tenzij er iets mis is met het gras natuurlijk. Je kunt een pleonasme gebruiken om extra nadruk te leggen op het groene. Zoals: het gras bij de burens was groen. Dat was frappant, want in de rest van de straat was alles geelgekleurd en verdorven.

In het bovenstaande voorbeeld is er bewust gekozen voor een pleonasme, om de eigenschap van gras te versterken. Maar het komt regelmatig voor dat de schrijver onbewust een pleonasme gebruikt. Veel pleonasmen zijn daarom vaak stijlfouten. Veel mensen zullen het niet eens merken als je onbewust een pleonasme gebruikt. Maar de taalnazi's zullen het waarderen als je een pleonasme alleen bewust inzet, dat je erover hebt nagedacht als je het gebruikt.

Meer voorbeelden van een pleonasme zijn:

- Witte sneeuw
- Hete zon
- Heet vuur
- Ronde bal
- Ronde cirkel
- Houten stamboom
- Uiterste limiet

2. ALGEMENE SCHRIJFTIPS

11. Tautologie

Een ander stijlfiguur dat je regelmatig tegenkomt is de tautologie. Tautologie is een samentrekking van de Griekse woorden *tautos* (hetzelfde) en *logos* (woord). Je raadt het misschien al wel: bij een tautologie gebruik je 2 keer een woord met dezelfde betekenis. Een schrijver kan dit bewust inzetten om extra nadruk op de boodschap te leggen.

Voorbeeldje: iemand die **'altijd en eeuwig'** zit te zeuren is vervelender dan iemand die 'gewoon' altijd zeurt. Meer voorbeelden van een tautologie zijn:

"Vast en zeker"

"Misschien hebben ze **wellicht** vandaag een antwoord"

"Vandaag gaat hij zijn werk **weer hervatten**"

"Er liggen **circa** 5 à 10 appels in de fruitmand"

En er bestaan zelfs tautologieën als gezegdes:

"Ongeruimd staat netjes"

"Hoe je het ook wendt of keert"

Een tautologie is niet altijd fout en het leidt vaak helemaal niet af, maar het is goed om je bewust te zijn van dit stijlfiguur. Je zult het vanaf nu ook vaker in teksten gaan herkennen.

2. ALGEMENE SCHRIJFTIPS

12. Alliteratie

Zelf houd ik veel van alliteratie. Makkelijk uitgelegd is dit letterrijm. De schrijver zet meerdere woorden achter elkaar die met dezelfde letter beginnen. Een tekst heeft hierdoor iets poëtisch. Niet gek, want dit stijlfiguur wordt veelal in poëzie gebruikt. Het doel is om het geheel sterker te maken; mensen onthouden het beter.

Iedereen kent de tongbreker “Liesje leerde Lotje lopen langs de Lange Lindelaan”. Een perfect voorbeeld van alliteratie. Maar je komt het ook tegen in veel dagelijkse uitspraken. “Door dik en dun” of “van huis en haard” bijvoorbeeld. Zelfs bedrijven maken er gebruik van: Coca Cola en Bakker Bart zijn slechts een paar voorbeelden die alliteratie gebruiken.

En herinner je je de stripboeken van Suske en Wiske nog? Geweldige voorbeelden van alliteratie, omdat bijna al de titels van deze stripboeken alliteratie bevatten. *Het Spaanse Spook, de Wilde Weldoener, de Dartele Draak, de Gekke Gokker, de Olijke Olifant, de Duistere Diamant, de Charmante Chirurg, Verraad op de Veluwe*. Zo'n naam is speels en blijft beter onthouden met een alliteratie, of niet?

2. ALGEMENE SCHRIJFTIPS

13. Schrijf een reisverhaal in de tegenwoordige tijd

Schrijf in de tegenwoordige tijd. Dit is een van de meest logische tips en toch is dit ook een van de meest gemaakte fouten bij het schrijven van reisverhalen. Schrijven in de tegenwoordige tijd maakt een verhaal actief. Dit voelt misschien gek, omdat je een verhaal schrijft over een gebeurtenis die al heeft plaatsgevonden. Logischerwijs schrijf je daarom alles in de verleden tijd. Maar om de lezer écht mee te nemen in jouw avontuur schrijf je alles dus in de tegenwoordige tijd. Bekijk de reisverhalen van jouw favoriete schrijvers maar eens. De kans is groot dat alles in de tegenwoordige tijd is geschreven. Je hebt het gevoel dat je er als lezer daadwerkelijk bij bent.

Een uitzondering is de flashback, waarbij je een gebeurtenis beschrijft die nog verder in het verleden heeft plaatsgevonden. Ook kun je in de introductie van een reisverhaal in de verleden tijd schrijven: zo geef je aan dat je met de kennis van nu een avontuur gaat vertellen.

Voorbeeld:

“Wat keek ik uit naar mijn bezoek aan El Nido in de Filipijnen. Goed weer, prachtige omgeving, relaxte backpackerssfeer. Iedereen was zó laaiend enthousiast over deze plek in de Filipijnen. “Het paradijs op aarde”, noemden velen het zelfs.

Voor mij is El Nido een fantoomparadijs.

Een plek die in mijn hoofd leek te bestaan, maar er niet werkelijk is. Of die ik in ieder geval nooit heb leren kennen. El Nido en ik blijven vanaf het begin een combinatie die is gedoemd om te mislukken. Misschien waren mijn verwachtingen te hoog, waardoor het alleen maar kon tegenvallen. Natuurlijk hielp al de pech die ik hier had ook niet. Want hoewel ik een zondagskind ben had ik het geluk niet bepaald aan mijn zijde in El Nido.”

(Jessica Lokker, Cornersoftheworld.nl)

Het hele reisverhaal [lees je hier](#).

2. ALGEMENE SCHRIJFTIPS

Door de introductie op deze manier te schrijven laat ik de lezer weten dat dingen tegenvielen en dat ik veel pech had. Daar wek ik de nieuwsgierigheid op. IEDEREEN vertelde me dat deze plek zo geweldig is dat ik dat juist wilde gebruiken om het contrast met mijn eigen ervaring te versterken. Ik wil de lezer laten weten dat we samen gaan terugblikken op een gebeurtenis. De rest van het verhaal – na de introductie - staat in de tegenwoordige tijd.

Opdracht

Heb je al eens eerder een reisverhaal geschreven? Pak dat verhaal er eens bij en bekijk in welke tijd je dat hebt geschreven. Staat alles in de verleden tijd? Verander ieder werkwoord naar de tegenwoordige tijd en leg die verhalen eens naast elkaar. Je zult zien wat een verschil in gevoel dat tijdens het lezen maakt!

2. ALGEMENE SCHRIJFTIPS

14. Vermijd de clichés

Toegegeven: ik gebruik ze ook wel eens. Zal ik je een geheimpje vertellen? Iedere schrijver maakt zich er wel eens schuldig aan. Clichés zijn niet noodzakelijk slecht, maar ze maken een verhaal een beetje saai. Het is eigenlijk een teken van gebrek aan inspiratie. Je moet ze daarom proberen te vermijden en op zoek gaan naar originaliteit.

“Je staat op een hagelwit strand en kijkt uit over een azuurblauwe zee. Je hebt een kokosnoot in jouw handen. De zon schijnt op jouw gezicht.”

Klinkt best idyllisch, toch? Maar waar zijn we eigenlijk precies?

Je hebt waarschijnlijk geen idee, want dit is de algemene beschrijving van honderden stranden. De tekst is nietszeggend. Probeer dus op zoek te gaan naar dingen die zo'n plek bijzonder maken. Op Sint Maarten liggen er stranden direct naast het vliegveld, waardoor er regelmatig een vliegtuig gevaarlijk laag overheen vliegt. In het nationale park Tortuguero in Costa Rica kun je 's nachts vanuit de jungle zo het strand oplopen. Op dat strand zie je dan de Karetschildpad kuilen graven en eieren leggen. Op Bali worden de golven metershoog tijdens volle maan, waardoor alleen de dapperste surfers het water in durven te duiken. De golven slaan met geweldige kracht op het zwarte zandstrand. Bali is namelijk een vulkanisch eiland, dus het merendeel van de stranden oogt zwart. Ga dus op zoek naar unieke dingen, voorbij die clichébeelden.

2. ALGEMENE SCHRIJFTIPS

Opdracht

Ga met jouw gedachten naar een favoriete plek. Dit kan een strand zijn, maar ook een bergtop, een meer in het bos, een idyllisch dorp of op de top van een wolkenkrabber. Ik leg de opdracht uit aan de hand van het strand.

Sluit je ogen en adem een paar keer diep in en uit. Ga dan met jouw gedachten naar een strand waar jij goede herinneringen aan hebt. Focus op dat strand. Het strand is ongetwijfeld adembenemend. Of paradijselijk. Maar *wáárom* is jouw strand dat dan? Probeer dat eens te beschrijven. Komt het door de kleuren? Wat is er zo bijzonder aan deze plek? Is het een verlaten strand of lopen er juist lokale mensen over het strand? Welke sfeer roept deze plek bij je op? Zit jij met een tropische cocktail naar de zee te staren, zo helder dat je de roggren over de bodem kunt zien glijden? Of zit je onder een palmboom, op jouw natte surfboard te genieten van een zonsondergang? Beschrijf het strand alsof je er op dit moment zelf staat. Vind je dit lastig? Zoek dan in jouw fotoarchief naar foto's van dat strand. Misschien herinner jij je weer wat dingen over dit strand nadat je de foto's hebt bekeken.

2. ALGEMENE SCHRIJFTIPS

15. Vermijd ook het alle-mensen-zijn-hier-zo-lief-en-vriendelijk-cliché

Natuurlijk zijn veel mensen die je tijdens jouw reis tegenkomt lief en vriendelijk. Maar beseef ook dat het voor veel mensen hun werk is om aardig tegen jou te doen. Denk aan de receptionist in jouw hotel, de tourgids die jou de hele dag mee op pad neemt en de jongen die jou een kokosnoot op het strand verkoopt. Het zou gek zijn als zij NIET aardig tegen jou zijn. Het is immers hun werk om aardig te zijn. Je kunt zeker gesprekken met gidsen of het hotelpersoneel in jouw verhalen verwerken, maar probeer ook andere mensen te spreken. Wandel over een markt en praat daar met mensen. Of neem eens een lokale bus en maak daar een praatje met degene naast je. Of ga eens zonder plan op pad en kijk wie je tegenkomt en helpt. Interactie is belangrijk voor een goed reisverhaal, maar daar kom ik later in dit e-book nog op terug.

Probeer verder te gaan in jouw reisverhaal dan 'ze zijn aardig'. Maken ze je aan het lachen? Zijn ze verlegen of maken ze juist direct contact? Hoe is hun houding tijdens het gesprek? En hoe voel jij je zelf tijdens deze interacties? Dat zijn allemaal dingen die je mee kunt nemen in jouw reisverhaal.

Ook is het belangrijk om te beseffen dat 3 gesprekken met mensen niets zegt over de rest van de bevolking: ze vertellen alleen iets over die specifieke mensen. Ben je langere tijd op een bestemming? Dan heb je een beter idee hoe de bevolking in elkaar zit en hoe mensen met elkaar omgaan. Maar dat kun je op dag 2 van jouw reis niet al uitgevogeld hebben.

2. ALGEMENE SCHRIJFTIPS

16. Schrijf actief

Passieve zinnen zijn moeilijker leesbaar. Je wilt dat jouw reisverhaal makkelijk wegleest. Daarom is het belangrijk om zo actief mogelijk te schrijven. Een verhaal met veel passieve zinnen is afstandelijk en minder levendig. Vaak zijn passieve zinnen ook langer dan een actieve zin. Voorbeeld:

“Jessica wordt door de taxi naar huis gebracht”

“Jessica gaat met de taxi naar huis”

In de eerste zin is Jessica het leidende voorwerp. Jessica doet niets actiefs, maar er gebeurt wel iets. In de tweede zin is de zin en het onderwerp (Jessica) wel actief.

Vaak bevatten passieve zinnen het werkwoord “worden” of “zijn” met een voltooid deelwoord. Het is prima als er af en toe passieve zinnen in jouw reisverhaal staan. Na het schrijven zoek ik meestal naar de woorden “word” en “worden”. In Word of op een webpagina kun je die gemakkelijk vinden door Ctrl + F in te drukken en jouw zoekterm in te vullen. Zo zie je in een oogopslag of je veel passieve zinnen in jouw tekst hebt staan. Vraag jezelf steeds af: kan ik het woord “worden” weglaten en de zin actief maken?

2. ALGEMENE SCHRIJFTIPS

17. Wees consistent met de woorden en namen die je gebruikt

Wees consistent met het gebruik van namen. Verschillende namen gebruiken is niet nodig en het leidt vaak alleen maar tot verwarring. Reis je bijvoorbeeld met een vriendin genaamd Laura? Kies dan vanaf het begin van het verhaal hoe je diegene wilt benoemen. Is het “mijn vriendin Laura”, “Laura”, “vriendin L” of houd je het mysterieus en zeg je “mijn reisgenoot”? Ga tussendoor niet allerlei bijnamen voor die persoon gebruiken, waardoor er verschillende namen in het reisverhaal staan. Dit is voor de lezer niet relevant en alleen maar verwarrend. Dit geldt niet alleen voor namen van personen, maar ook voor plaatsen en namen van bezienswaardigheden.

Wissel alleen met de naam als je wilt uitleggen wáárom het verschillende namen heeft. Een goed voorbeeld is Jeruzalem in het Midden-Oosten. De internationale naam is Jeruzalem. In de Arabische wereld staat de stad bekend als Al-Quds. Een Palestijn zal bijvoorbeeld niet snel de naam Jeruzalem gebruiken in zijn gesprekken. Je kunt dit eenmaal benoemen als feit, want het is interessant dat er meerdere namen voor één plek zijn. Maar ga niet iedere zin afwisselen door de ene keer Jeruzalem te gebruiken en dan weer Al-Quds. Blijf bij een keuze *and stick to it*.

3. SCHRIJVEN OP REIS

18. Gesprekken voor een dynamisch reisverhaal

Een kleine tip die niet zozeer met het schrijven te maken heeft, maar wel met het tot stand komen van verhalen: begin eens een praatje met mensen, gewoon omdat het kan. Vaak zijn dat de gesprekken die ik verwerk in mijn verhalen. Een simpele glimlach kan tot onvergetelijke ontmoetingen leiden. De interactie met mensen kunnen jouw reisverhaal meer flow geven. Het leest prettig en breekt lange lappen tekst op, waardoor er meer dynamiek in jouw verhaal komt. Dat kunnen gesprekken met lokale mensen zijn, maar ook met andere reizigers. Daarnaast maken gesprekken jouw verhaal uniek. Alleen JIJ kan die gesprekken voor jouw reisverhaal gebruiken, want niemand heeft exact hetzelfde gesprek gehad met bijbehorende reacties en gedachtes.

Vind je het lastig om een gesprek met lokale mensen te starten? Op een markt vinden mensen het altijd leuk om iets over hun spullen te vertellen, dus vraag daar naar. Kom je iemand tegen met een huisdier? Geef een complimentje over het beest en vraag naar de naam. De naam die de eigenaar aan zo'n dier geeft zegt sowieso al veel over die persoon. En weet je echt niet wat je aan de ander moet vragen? Vraag dan naar tips. Mensen vinden het vaak hartstikke leuk om wat meer te vertellen over hun plekje.

3. SCHRIJVEN OP REIS

19. Noteer altijd namen

Vergeet niet om onderweg namen te noteren, met name van lokale mensen die je ontmoet. We zijn tegenwoordig zo gewend dat we alles online kunnen opzoeken, maar dit geldt niet altijd voor namen. Zelfs als je iemand op Facebook toevoegt kun je er later achter komen dat ze een bijnaam op Facebook gebruiken. En als je de naam bent vergeten of je weet niet exact hoe je het moet opschrijven is dat erg jammer.

Denk wel altijd na over het gebruik van namen in jouw reisverhaal, met name als het over gevoelige onderwerpen gaat. Een voornaam zoals Ali zegt in het Midden-Oosten niet zo veel: daar lopen er namelijk duizenden van rond. Als je volledige namen gebruikt moet je er wel over nadenken. Een alternatief is om die persoon een bijnaam te geven. Je kunt dat personage ook een schuilnaam geven: dat wordt een pseudoniem genoemd. In tijdschriften en kranten wordt een pseudoniem in de introductie of onderaan het artikel – in een disclaimer – vermeld. Zo weet de lezer dat dit niet de echte naam van het personage in het verhaal is. In een disclaimer wordt informatie vermeld die belangrijk is voor de lezer. Disclaimers zie je overigens niet alleen in geprinte media, maar ook in (reis-) blogs, bijvoorbeeld als het verhaal in samenwerking met een bedrijf is geschreven.

3. SCHRIJVEN OP REIS

20. Gebruik lokale woorden of uitspraken

Je moet ervan houden of niet, maar je kunt lokale woorden of uitspraken gebruiken voor jouw reisverhaal. Zelf vind ik dit een leuke manier om in de sfeer van een bestemming te komen. Dit geeft jouw verhaal niet alleen meer autoriteit, maar maakt het ook net wat exotischer. Mensen die bovendien die bestemming kennen zullen herkenning in jouw reisverhaal vinden.

“Baksheesh” is bijvoorbeeld een veelgebruikte term in Egypte die wordt gebruikt voor een gift, aalmoes of fooi. Je zult het ongetwijfeld meerdere keren per dag horen als je in Egypte bent. Degene die jouw tas naar de kamer heeft gedragen vraagt om baksheesh. De bedelende vrouw op de markt vraagt om baksheesh. De man die jou op straat de weg naar het museum wijst vraagt om baksheesh. Als toerist ontkom je er niet aan. En daarom is het een woord dat ik gebruik in mijn verhalen over Egypte.

Een ander voorbeeld is *“pura vida”* in Costa Rica. De Spaanse vertaling is “het pure leven”, al is “het goede leven” ook een prima beschrijving. Voor tico's – zoals de mensen in Costa Rica worden genoemd – is dit echter meer dan alleen een uitspraak. Het is een levenswijze voor hen. Ze gebruiken pura vida om elkaar te begroeten en je zult het ongetwijfeld vaker horen dan “buenos días”.

3. SCHRIJVEN OP REIS

21. Sta open voor het ongeplande

Het kan fijn zijn om te weten waar je de dag doorbrengt en wat je gaat doen, maar blijf ook zeker openstaan voor het ongeplande. Soms kunnen dat de beste dagen van je leven worden. En dus voor goede reisverhalen zorgen. Dit is natuurlijk wel afhankelijk van jouw reisplan en jouw reisgenootschap. Bij een groepsreis is er minder ruimte voor spontane avonturen dan wanneer jij alleen op reis bent.

Zelf probeer ik op iedere bestemming mezelf in ieder geval een paar uur te geven dat ik kan ronddwalen zonder specifiek doel. Als ik dan word uitgenodigd voor een lunch heb ik die mogelijkheid. Als ik verdwaal in een stadscentrum met een doolhof aan straatjes is dat helemaal prima. Als ik in gesprek raak met een interessant persoon hoef ik dat niet ongeleefd af te breken omdat ik andere plannen heb. Gun jezelf iedere dag – of eens in de paar dagen - wat tijd om open te staan voor dat ongeplande.

3. SCHRIJVEN OP REIS

22. Ga op zoek naar de ongewone dingen op reis

Vertel over de ongewone dingen op reis. Wanneer je net begint met reisverhalen schrijven zul je merken dat heel veel dingen die je doet best wel saai zijn. Je gaat 's ochtends douchen, je gaat ontbijten... Maar dat wil de lezer helemaal niet weten, toch? Dat doe je waarschijnlijk thuis ook iedere dag. Ga daarom op zoek naar de dingen die ongewoon zijn. Dat jij dagelijks doucht is niet interessant of ongewoon. Dat jij baddert in een bruine rivier in Zuid-Afrika waar krokodillen in leven terwijl er 20 nieuwsgierige dorpelingen op de rivieroever staan te gluren wel.

Ga dus op zoek naar dingen die voor jou en de lezer niet normaal zijn, maar ter plekke voor de lokale mensen waarschijnlijk wel heel normaal zijn. Wanneer je op Bali reist kun je zomaar een crematie ceremonie aanschouwen. De ceremonies zijn zeer belangrijk voor de lokale bevolking en zijn verweven in het dagelijks leven op het Aziatische eiland. Balinezen geloven namelijk dat de ziel een degelijk afscheid van de aarde moet hebben, omdat het anders zal blijven dwalen. Zeker een bijzonder moment om in jouw reisverhaal te verwerken natuurlijk. Zorg er wel voor dat je op een respectvolle manier omgaat met de mensen en de situatie.

3. SCHRIJVEN OP REIS

23. Kom op reis uit jouw comfortzone

Tsja, om het maar even gemeen te zeggen: mensen die niets op reis doen komen ook niet met zulke interessante verhalen thuis. Een vakantie waar je lekker luiert op het strand kan erg fijn zijn, maar zorgt niet per se voor reisverhalen die anderen graag willen lezen. Je moet namelijk wel iets bijzonders te vertellen hebben.

Kom daarom uit die comfortzone en doe dingen op reis die je nog nooit eerder hebt gedaan. Heb jij bijvoorbeeld al een travel bucket list? Met dingen die jou héél gaaf lijken, maar waar je stiekem ook onwijs bang voor bent om het ooit daadwerkelijk te doen? Streep een van die bijzondere dingen tijdens jouw volgende reis van dat lijstje!

3. SCHRIJVEN OP REIS

24. Niet alles hoeft mooi en leuk te zijn

Reizen is niet altijd leuk. Soms zit je 10 uur in een bus vol met misselijke mensen, als sardientjes in een blik op elkaar gedrukt. Niet iedereen die je in het buitenland tegenkomt heeft goede bedoelingen en iedereen kan wel eens worden opgelicht. Het is helemaal oké om ook die minder leuke ervaringen en momenten op reis te delen met jouw lezers. Het zorgt er alleen maar voor dat mensen jou serieus nemen als schrijver.

3. SCHRIJVEN OP REIS

25. Mensen houden van ellende

De vreselijke dingen die jou op reis overkomen kun je gebruiken voor een goed reisverhaal. Als mij iets ergs overkomt zeg ik altijd naderhand tegen mezelf: "ik heb in ieder geval weer een goed verhaal te vertellen en te delen." Zelfs als mensen je niet kennen worden ze hierdoor aangetrokken. Met zulke verhalen wil ik mensen deels entertainen, maar ook wakker schudden en informeren.

Een paar voorbeelden van reisverhalen met mijn ellende die op Corners of the World staan:

1. Die keer dat ik 5 uur op zoek was naar mijn B&B in Aswan in Egypte – en flauwviel voor de deur van het meest luxe hotel in de stad ([lees hier](#))
2. Die keer dat ik per ongeluk de verkeerde bus instapte en terecht kwam in een sloppenwijk in de Colombiaanse hoofdstad Bogotá ([lees hier](#))
3. Hoe ik ging winterwandelen in het Oostenrijkse Hallstatt en tussen de lawines terechtkwam ([lees hier](#))
4. Mijn bijna-doodervaring in de bergen van Roemenië ([lees hier](#))
5. Die keer dat ik in de woestijn van Wadi Rum in Jordanië werd ontvoerd door een verliefde bedoeïen ([lees hier](#))
6. Mijn eerste – en enige – date op Cuba, die plaatsvond zonder dat ik het zelf in de gaten had ([lees hier](#))

Mensen houden van de narigheid waar andere mensen doorheen gaan. Dit klinkt cru, maar het is eigenlijk best logisch. De angsten waar de schrijver mee werd geconfronteerd op reis zet de lezer indirect ook aan het denken. Zo leren zij hun angsten kennen. Tijdens zo'n reisverhaal dompelt de lezer zichzelf onder in dat verhaal, maar kan die het ook weer van zich afschudden na het lezen. Het is een manier om iets te ervaren, zonder dat het jou daadwerkelijk overkomt.

Opdracht

Beschrijf jouw meest erge reismoment (van de afgelopen tijd). Een moment waarbij je weer huivert als je eraan denkt. Werk dit uit tot een reisverhaal van minimaal 500 woorden.

3. SCHRIJVEN OP REIS

26. Durf jouw gevoelens te delen met de lezer

Juist jouw gedachten en gevoelens maken jouw verhaal uniek. Emoties maken een reisverhaal bijzonder, dus wees niet bang om die te delen. Ik snap dat dit best spannend is, vooral als je dit niet gewend bent om te doen. Ik kan geen betere tip delen dan: doe het een keer. Je hoeft zo'n reisverhaal niet direct met de hele wereld te delen. Laat een familielid of een goede vriend jouw verhaal eens lezen – en kijk hoe zij erop reageren.

Houd ook in je achterhoofd dat bijna niemand jou zal aanvallen omdat je een intiem moment of een persoonlijke ervaring deelt. Als jij een persoonlijk reisverhaal leest doe je dat zelf waarschijnlijk ook niet, toch? Je vindt het vooral knap dat diegene zich zo kwetsbaar opstelt. Onthoud dat mensen dat ook over jou en jouw reisverhaal zullen denken.

3. SCHRIJVEN OP REIS

27. Morele dilemma's en zelfreflectie

Morele dilemma's en zelfreflectie kun je goed gebruiken als rode draad in jouw reisverhaal. Dit soort verhalen leveren – online - altijd veel interactie op. Mensen delen immers graag hun mening over zo'n onderwerp. Nederlanders al helemaal, want zij houden ervan om ongevraagd hun mening te geven. Morele dilemma's tijdens het reizen kunnen over allerlei zaken gaan. Is het oké om bedelende straatkinderen geld te geven? Zou je een land bezoeken dat mensenrechten schendt? Wanneer zou je je moeten schamen dat je zo vaak vliegt (vliegschaamte)? Morele dilemma's zetten jou en de lezer aan het denken. Er is bijna nooit één goed antwoord, maar het brengt ongetwijfeld een discussie op gang.

Een goed voorbeeld van die overpeinzingen is deze tekst uit het Bitterzoete Paradijs van Iris Hannema:

“Opvallend veel vrouwen met kinderen zitten op de stoepen en smeken harder en verdrietiger als ze mij zien. Ik geef nooit geld aan bedelaars en dat is zelfbehoud. Het is het vermijden van de onmenselijke vraag aan wie je wel en aan wie je niets geeft. Aan de zieligste of de sterkste, de oudste of de jongste, de gehandicaptste, diegene die het hardst roept of juist aan de stilste? Nooit aan mannen, want die kunnen niet met geld omgaan, dus alleen aan vrouwen, maar oude zielige opaatjes dan? En de beenloze jongens op skateboards met slippers aan hun handen om zich voort te duwen? Nou? Wie verdient het? Geef er maar eens antwoord op zonder je een slecht mens te voelen. En zodra je iemand een weloverwogen aalmoes hebt gegeven, verspreidt het gerucht zich als een wave over een voetbaltribune en binnen een minuut sta je ingesloten door opgehouden handen.”

(Iris Hannema – Het Bitterzoete Paradijs)

Ook zelfreflectie kan een reisverhaal interessanter maken. Je stelt jezelf op reis ongetwijfeld vragen. Constant. Deel die vragen in jouw reisverhalen – en zo dus ook met jouw lezer. Door jouw gedachtespinsels in jouw reisverhalen te delen neem je de lezer mee in dat denkproces. Jij leert iets over jezelf en de wereld, maar de lezer waarschijnlijk ook.

3. SCHRIJVEN OP REIS

28. Gebruik al jouw zintuigen

Je kunt natuurlijk beschrijven wat je ziet. Maar je kunt ook andere zintuigen inzetten om jouw verhaal meer geur en kleur te geven. Een geur omschrijven is erg lastig. Maar wist je dat geuren een van de beste manieren zijn om herinneringen op te halen? Ook geluiden kunnen jouw gedachten direct naar een specifieke bestemming verplaatsen. Als ik koeienbellen hoor ben ik mentaal gelijk op het platteland van Roemenië. Geloof me, er lopen daar heel wat koeien rond door de dorpen en in de bergen. Hetzelfde geldt voor muziek. Bepaalde muziknummers zullen je ongetwijfeld herinneren aan een bepaalde reis.

Opdracht

Geef de lezer een rondleiding door jouw huis of appartement. Beschrijf jouw thuis aan de hand van al jouw zintuigen. Wees creatief! Zorg ervoor dat de lezer een goede indruk krijgt van jouw huis. Wat maakt jouw huis uniek? Wat zie, hoor, ruik en voel je? Analyseer jouw rondleiding naderhand. Zet bij iedere beschrijving met welk zintuig je dit hebt ervaren. Op die manier kom je er zelf achter welke zintuigen jij voornamelijk inzet om jouw verhaal vorm te geven.

3. SCHRIJVEN OP REIS

29. Let op details tijdens jouw reis

Juist die details maken jouw verhaal uniek en levendig. Schrijf dus niet alleen op dat je bomen ziet, maar probeer erachter te komen wat voor bomen dit zijn. Zijn ze uniek voor jouw bestemming? Dan is dat al helemaal een fijn detail om in jouw reisverhaal te gebruiken! De lokale markt is een van mijn favoriete plekken om tijdens het reizen naartoe te gaan. Wanneer je over een markt loopt kun je heel veel details opschrijven. Van de dingen die je ziet, maar juist ook van de geuren en geluiden. Het gevoel dat je op zo'n markt ervaart.

Het is belangrijk om hier TIJDENS de reis zo veel mogelijk op te letten. Details blijven namelijk niet eeuwig in jouw herinneringen. Je onthoudt het grote geheel, maar de details verdwijnen naar de achtergrond. Schrijf die details dus direct op als je deze voor jouw reisverhaal wilt gebruiken.

3. SCHRIJVEN OP REIS

30. Wat wil jouw lezer eigenlijk weten?

Ik had het eerder al over de doelgroep van jouw reisverhaal. Zorg ervoor dat je die tijdens het reizen in jouw achterhoofd houdt. Het merendeel van de reisverhalen bevat veel praktische informatie. Welke praktische informatie is belangrijk om op te schrijven? Wanneer je dit ter plekke doet scheelt je dat na de reis – tijdens het schrijven - veel tijd. Noteer tijdens jouw reis belangrijke zaken zoals openingstijden, adressen, entreprijzen, contactgegevens van lokale gidsen, kledingvoorschriften en de manier hoe jij jouw visum geregeld hebt. Hoef je dat naderhand niet allemaal opnieuw uit te zoeken.

3. SCHRIJVEN OP REIS

31. Noteer alles zo snel mogelijk

Tijdens het reizen moet je ontzettend veel indrukken verwerken. Als je sommige dingen op het moment zelf geen aandacht aan geeft zul je het misschien weer snel vergeten. Zo is dat ook met herinneringen. Als je ze niet opschrijft komen ze uiteindelijk in de vergetelheid terecht en is het ontzettend lastig om ze weer op te roepen. Het liefst schrijf ik alles zo snel mogelijk uit, maar als je hier weinig tijd voor hebt kun je ook met trefwoorden werken.

Noteer alles dus zo snel mogelijk. In het moment zelf ervaar je alles op zijn best. Enkele uren later ben je misschien alweer vergeten wat voor geur je rook, wat voor bijzondere dingen je zag, wat voor intrigerende dingen je hebt gehoord. Enkele dagen later ben je het merendeel van jouw beleving vaak al kwijt. Je zult merken dat de dingen die je hebt verteld tegen je partner, familie, vrienden of andere reizigers beter zijn blijven plakken in je geheugen. En dat komt omdat je ze hebt gedeeld, zodat ze niet vergeten werden.

3. SCHRIJVEN OP REIS

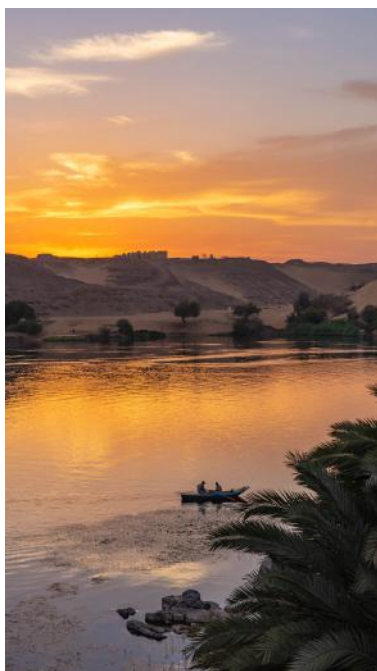
32. Geen tijd om te schrijven? Gebruik een voicerecorder

Geen tijd om jouw observaties uit te schrijven? Neem het dan op via een voicerecorder en werk het later uit. Ik gebruik hier meestal de Voice Recorder app van Splend Apps voor. Dit is een gratis telefoonapplicatie waarmee je gesprekken en eigen verhalen kunt opslaan. Ik doe dit soms als ik in een auto of trein zit, omdat ik snel misselijk op reis word. Als ik het opneem hoef ik me niet te concentreren op een notitieboekje of beeldscherm. Later kan ik het dan op mijn gemak terugluisteren en uittypen.

3. SCHRIJVEN OP REIS

33. Sla jouw notities ook online op

De kans is zéér klein.... maar misschien raak jij jouw notitieboekje kwijt. Of raakt het boekje doorweekt tijdens een flinke regenbui. Weg zijn al jouw mooie notities en avonturen. Maak daarom ook een foto van jouw aantekeningen of typ het uit. Sla dit vervolgens allemaal online op. Zelf gebruik ik hier Google Drive voor, maar Dropbox werkt ook prima. Ik doe dit het liefst dagelijks, maar in ieder geval als ik van locatie verander en van A naar B reis.

4. THUISKOMST...EN DAN?

34. Bekijk jouw fotomateriaal

Je hebt natuurlijk notitieboekjes volgeschreven op reis. Maar toch ben je vergeten hoe dat ene strand eruitzag. Welke kleur had het water ook alweer? Stonden er veel palmbomen op het strand of was er juist geen schaduw? En wat was het weer ook alweer die dag? Aan de hand van foto's terugkijken kun je weer herinneringen ophalen en wat beeldender schrijven. Ook bekijk ik altijd foto's die ik met mijn telefoon heb gemaakt. Dit zijn geen professionele foto's, maar ze laten me wel momenten van mijn reis zien. Denk aan maaltijden, selfies met mensen die ik heb ontmoet en momenten dat ik verveeld op de bus zit te wachten. Die foto's kunnen soms heel waardevol zijn om te gebruiken in het beeld van mijn reisverhaal.

Opdracht

Doorzoek jouw fotomateriaal van de laatste reis die je hebt gemaakt. Kies een foto en schrijf aan de hand van wat je ziet op de foto een (kort) reisverhaal over deze plek.

Dit soort (telefoon-) foto's zijn altijd erg bruikbaar voor mijn reisverhalen!

4. THUISKOMST...EN DAN?

35. De rode draad van jouw reisverhaal

Als je eenmaal thuis achter de computer kruipt zijn al die notities misschien wat overweldigend. Want ja.. welk verhaal wil je nou eigenlijk vertellen? Probeer allereerst na te denken over de rode draad van jouw verhaal. Wat is de belangrijkste informatie of levensles die de lezer na het lezen onthoudt? Heb je het gevoel dat je meerdere dingen wil delen in één verhaal? Misschien is het dan een idee om het verhaal in 2 delen te splitsen. Als je meerdere rode draden gebruikt in één verhaal kan de lezer verward raken. Daarnaast zorgt 1 rode draad er ook voor dat jij gemakkelijk jouw verhaal kunt opschrijven, zonder af te dwalen.

Hoe bepaal je waar je in jouw reisverhaal op wilt focussen? Schrijf de woorden of onderwerpen op die jij zeker in het verhaal terug wilt laten komen. Het is een goede manier om te zien wat jij belangrijk vindt om te delen. Verbind deze woorden met elkaar en je hebt als het ware jouw reisverhaal al in een conceptversie. Zie deze woorden als het 'skelet' van jouw reisverhaal. Als je de rode draad niet kunt vinden komt die misschien op deze manier naar voren.

4. THUISKOMST...EN DAN?

36. Welk perspectief?

Je kunt een reisverhaal in verschillende vertelperspectieven schrijven. Oftewel: wie is de verteller van het verhaal?

Wat mij betreft is het **ik-perspectief** de beste manier voor reisverhalen. De lezer weet direct wie het verhaal vertelt en heeft gelijk meer achtergrond over de verteller. De lezer kruipt als het ware in de huid en in hoofd van de verteller. Jij dus. Dit perspectief zorgt voor meer binding. Je kunt jouw gedachten in het verhaal verwerken en delen wat jij wilt. Een verhaal in de ik-perspectief is immers nooit objectief. Het is jouw verhaal, jouw mening en jouw ervaring. Wat mij betreft gebruikt een goed reisverhaal altijd het ik-perspectief. Reizen is namelijk nooit objectief. Jouw reis wordt beïnvloed door allerlei factoren zoals jouw leeftijd en reiservaring, hoe jij je op dat moment voelt, of je alleen of met een gezelschap reist, hoe vaak je al in dat land bent geweest. Voorbeeld:

"Al bijna een uur wacht ik in de straat tussen de brug en de kathedraal. Ik zag hoe de lucht langzaam van lichtblauw naar oranje veranderde. De zon is inmiddels naar de horizon gezakt en het donker doet zijn intrede. Mijn handen zijn gevoelloos geworden. Ik vorm ze tot een kommetje en blaas om ze een beetje op te warmen. Waar blijft hij toch? Achter me hoor ik ineens een zoemend geluid. Het klinkt als een zwerm bijen. Ik draai me om. Het is... de lantaarnaansteker van Wroclaw.

De man is vliegensvlug en beweegt zich behendig door de straten op Kathedraaleiland. Zijn zwarte cape waait om hem heen, alsof hij op de cover van een tijdschrift over superhelden wordt gezet. Snel loop ik terug naar de plek waar ik een foto van hem wil maken. Een vrouw met verward haar en grote glazige ogen springt voor mijn foto. Ze lacht breeduit en zwaait met haar armen. Laat haar alsjeblieft niet de hele route meewandelen. Maar de zwerfster verveelt zich al snel en trekt zich terug naar haar dekens. De man loopt vlug door met een gefocuste blik in zijn ogen. Volgens mij laat hij zich door niets of niemand tegenhouden om zijn missie te volbrengen: de lantaarns op dit eiland aansteken. Meer dan honderd zijn het er." (Jessica Lokker – Cornersoftheworld.nl)

Het hele verhaal kun je [hier lezen](#).

4. THUISKOMST...EN DAN?

Als je dit te persoonlijk of onprettig vindt kun je ook een algemeen reisverhaal schrijven, in het **personaal perspectief**. In dit perspectief schrijf je alles in de hij-/zij-vorm. Dit is een vorm die je regelmatig tegenkomt in romans. In dit perspectief bestaat het verhaal vooral uit objectieve observaties; de persoonlijke ervaring doet er niet echt toe. Het nadeel van dit perspectief is dat het kan lijken alsof de schrijver niet heeft deelgenomen aan de reis, dus de binding tussen lezer en schrijver is minder. Een perspectief dat hier veel op lijkt is die van de alwetende verteller, oftewel het auctoriaal perspectief. De schrijver vertelt het verhaal en weet alles over de personages en hun gedachten in jouw reisverhaal. Voorbeeld:

"Gollem was verslagen. Hij durfde niet verder te gaan. Hij had verloren: zijn prooi, en ook het enige ding waar hij ooit om had gegeven, zijn liefde. Bilbo's hart klopte bijna in zijn keel, maar toch hield hij vol. Nu klonk de stem, flauw als een echo, maar dreigend, achter hem: 'dief! dief! dief! Balings! Wij haatsen het! Wij haatsen het voor altijd!'

Toen viel er een stilte. Maar die kwam Bilbo ook dreigend voor. 'Als de aardmannen zo dichtbij zijn dat hij ze kon ruiken', dacht hij, 'dan zullen zij dit geschreeuw en gevloek hebben gehoord. Oppassen nu, of deze weg zal je naar nog ergere dingen voeren.' De gang was laag en ruw uitgehakt. Het was niet te moeilijk voor de hobbit behalve wanneer hij, ondanks alle voorzichtigheid, zijn arme tenen weer stootte – en verscheidene keren nog wel – aan nare oneffen stenen in de vloer."
(J.R.R Tolkien - De Hobbit)

4. THUISKOMST...EN DAN?

Tot slot kun je ook nog op zo'n manier schrijven alsof je de lezer direct aanspreekt. In deze vorm gebruik je constant de **aanspreekvorm jij** – of u als je het beleefd wilt houden. Dit is een vorm die je vaak tegenkomt in de verhalen van reisbureaus. Zo'n bureau bestaat meestal niet uit één persoon, maar uit een team. Bij de verhalen die zij delen is het onderdeel informeren het belangrijkste, het persoonlijke aspect is minder belangrijk. Voorbeeld:

“Ga je binnenkort naar Tunesië of ben je gewoon benieuwd naar het eten in Tunesië? Tunesië heeft een verrassend diverse keuken, die is beïnvloed door Noord-Afrika, Frankrijk en zelfs Italië. In de Tunesische keuken worden vleesgerechten bereid zoals shoarma, kebab en duif. Ook verse vis heeft een belangrijke rol in Tunesische maaltijden, aangezien het land honderden kilometers kustlijn heeft. Maar wist je dat er in Tunesië ook veel vegetarische gerechten worden gegeten? Wij geven je hieronder 6 vegetarische gerechten, of vegetarische varianten, die je in Tunesië kunt proeven.”

(Vegetarisch eten in Tunesië – Reisbureau Better Places)

4. THUISKOMST...EN DAN?

37. Maak de lezer nieuwsgierig in de introductie

De introductie van jouw reisverhaal is erg belangrijk. De eerste zinnen bepalen of een lezer verder gaat lezen of afhaakt. Dan kan de rest van jouw verhaal nog zo spannend zijn: die lezer gaat daar niet achter komen. Probeer dus origineel te zijn met jouw inleiding. Ik laat je 2 voorbeelden zien van een introductie die ik zou kunnen schrijven over mijn reis naar Cinque Terre in Italië.

Je kunt een reisverhaal over Cinque Terre zo beginnen:

“De dorpen van Cinque Terre zijn onwijs mooi. Het is een van de leukste plekken in Italië. De 5 dorpen zijn heel kleurrijk. Het is hier druk en toeristisch, maar toch is Cinque Terre zeker de moeite waard. Als je op zoek bent naar een fotogenieke en authentieke plek in Italië moet je absoluut hiernaartoe gaan.”

Maar ook zo:

“De was, in alle kleuren van de regenboog, hangt boven mij te drogen. Het is eind mei. Toch hangen er wollen sokken. Een teken dat het ‘s nachts nog flink af kan koelen in deze Italiaanse regio. De kleren zijn minstens zo kleurrijk als de rest van het dorp Riomaggiore, een van de 5 dorpen van Cinque Terre. Mannelijke toeristen met ontblote bovenlijven lopen puffend door de smalle straatjes. Zweetdruppels lopen over hun hoofden en glimmen door het zonlicht. De blubberbuiken deinzen mee op de r&b muziek die uit de telefoon van een voorbijgaande groep jongeren komt. Ik loop snel door, richting de boulevard die langs de zee kronkelt. Slechts een handvol mensen komt hier. Wat een contrast met het drukke centrum van het dorp. Ik herken de zilte geur van de oceaan. Een geur van thuiskomen. Ik bewonder een tijd het geduld van een lokale visser. Spetters zeewater bieden op de juiste momenten verfrissing. De visser haalt de vangst van zijn haak en kijkt op. Hij glimlacht. Ik steek mijn duim op en glimlach terug. Is er een betere manier om deze ontdekkingstocht in Cinque Terre te beginnen?”

4. THUISKOMST...EN DAN?

Welke introductie trekt jouw aandacht? Door welke tekst wil je graag verder lezen over Cinque Terre? Ik hoop de tweede versie.

Hoe schrijf je een interessante introductie die uitnodigt om verder te lezen? Dit kan allereerst door de lezer nieuwsgierig te maken. Geef een paar hints waar je bent en omschrijf de situatie, maar vertel nog niet EXACT waar je bent en wat er gebeurt. Voorbeeld:

"Knallen. Enkele mensen van de groep kijken verschrikt op, onze gids praat rustig door. Nog meer knallen, ditmaal dichterbij. De gids vraagt in het Hebreeuws aan een paar soldaten wat er aan de hand is. Het tweetal kijkt even om zich heen; het lijkt erop dat ze er niet (meer) van opkijken. Het blijkt vuurwerk te zijn, om de laatste dag van het schooljaar te vieren. Niets is wat het lijkt in Hebron."

(Jessica Lokker – Corners of the World)

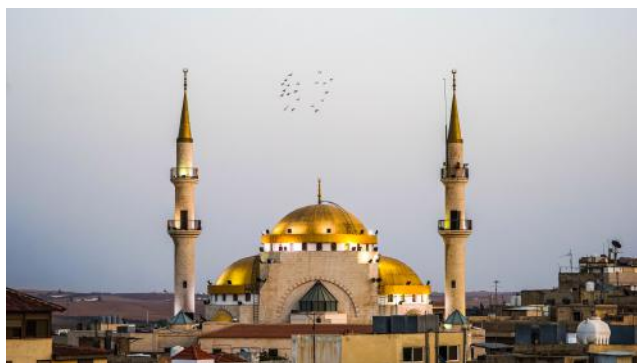
Lees het hele reisverhaal hier.

4. THUISKOMST...EN DAN?

38. Begin jouw verhaal met iets schokkends

Je kunt ook beginnen met iets schokkends. In het boek *Hipsters, Baarden, Martelaren* van Anna Krijger word je direct meegenomen naar een schokkende gebeurtenis in het Midden-Oosten. Ze begint het verhaal bij een Palestijnse familie in huis. De familie heeft zojuist te horen gekregen dat hun zoon dood is. De vader is trots, de moeder en zussen zijn in stilte aan het rouwen. De situatie is vrij absurd. Doordat de schrijfster met iets schokkends begint wil je verder lezen. Als lezer vraag je jezelf af: wat gaat er nog meer voor geks gebeuren?

4. THUISKOMST...EN DAN?

39. Loop je vast met jouw verhaal? Ga freewriten!

Heb je even geen idee meer hoe je verder moet met jouw verhaal? Dan kan het helpen door jouw hoofd leeg te maken en te **freewriten**. Het beste werkt dit door eerst een paar minuten te mediteren. Dit kun je zelf doen, maar je kunt ook een app met begeleiding gebruiken. Zelf vind ik de apps Meditation Moments (Nederlands), 7Mind (Nederlands), Buddhify (Engels) en Headspace (Engels) fijn.

Begin na een paar minuten met schrijven. Schrijf gewoon het eerste op wat er in je opkomt. Waarschijnlijk is dat een hoop onzin. Dat is helemaal prima. Na een paar zinnen kom je in de *flow* en voor je het weet ben je zo 500 woorden verder en heb je de start van een nieuw verhaal op papier.

4. THUISKOMST...EN DAN?

40. Kill your darlings

Is bepaalde informatie écht belangrijk voor jouw reisverhaal? Om Ernest Hemingway maar even te citeren:

"The first draft of anything is shit"

Je wilt natuurlijk zo veel mogelijk delen over jouw reis, maar niet alles is relevant voor jouw lezer. Misschien heb je wel eens van de uitspraak *"kill your darlings"* gehoord. Dit betekent dat je NA jouw eerste versie het verhaal gaat overlezen en stukken gaat schrappen. Bedenk bij iedere alinea – en soms zelfs iedere zin – of het relevant is voor het verhaal en jouw lezer.

4. THUISKOMST...EN DAN?

41. Haal overbodige woorden uit jouw verhaal

Zoals ik al zei: schrijven is schrappen. Er zijn woorden die we vaak in een tekst gebruiken, maar die eigenlijk helemaal niet nodig zijn. Woorden zoals 'maar', 'uiteindelijk', 'heel', 'dus' en 'toen'.

Opdracht

Misschien heb je inmiddels al een opzet gemaakt van jouw reisverhaal. Ga eens na hoe veel van de bovenstaande woorden er in jouw teksten staan. En hoe vaak kun je deze woorden weglaten? Je zult zien dat je deze woorden verrassend vaak gebruikt. Probeer er eens een paar uit jouw reisverhaal te schrappen.

4. THUISKOMST...EN DAN?

42. Chronologisch of niet?

Jouw reis hoeft absoluut niet chronologisch verteld te worden. Dat wil zeggen: op de manier hoe het van dag tot dag is gebeurd. Je mag best een beetje spelen met die tijdlijn. Of een beetje in de tijd heen en weer springen. Of meerdere dagen in één dag bundelen om het verhaal leesbaarder te maken. Veel reizen starten in de hoofdstad, maar eindigen ook weer in de hoofdstad. Bundel die eerste en die laatste dagen met elkaar tot één verhaal. Geen lezer die wakker ligt omdat jij die dagen in één verhaal hebt samengebracht.

Daarnaast kun je ook spanning opbouwen door met de tijdlijn te spelen. Start de introductie met een spannend moment, dat midden in het reisverhaal plaatsvindt. De nieuwsgierigheid van de lezer is direct gewekt. Na zo'n spannende introductie wil je toch ongetwijfeld verder lezen? Na de introductie kun je dan bij het begin beginnen.

4. THUISKOMST...EN DAN?

43. Wanneer is een verhaal af?

Een verhaal is als de zee; altijd in beweging. Technisch gezien is een verhaal nooit af. Er valt altijd iets toe te voegen of iets te schrappen. Je ontwikkelt je als schrijver, waardoor je over een tijdje heel anders naar een zelfgeschreven verhaal kijkt. Verhalen die ik 5 jaar geleden schreef zou ik nu heel anders verwoorden. Mijn schrijfstijl is veranderd en ontwikkeld; ik ben als schrijver gegroeid. En dat houdt nooit op.

Opdracht

Heb je reisverhalen die je eerder hebt geschreven? Bekijk de verhalen die jij een paar jaar of zelfs een paar maanden geleden hebt geschreven eens kritisch. Wat bevalt je aan de tekst en wat zou beter kunnen? Herschrijf het verhaal als je wilt, maar gooi de eerdere versie nooit weg. Zelfreflectie is een van de beste manieren om te groeien als schrijver.

4. THUISKOMST...EN DAN?

44. Laat jouw reisverhaal tegenlezen door iemand

Twee weten meer dan één. Het kan nooit kwaad om jouw reisverhaal door iemand te laten tegenlezen. Vraag om opbouwende feedback. Dit kan iemand zijn die is gespecialiseerd in schrijven, zoals een schrijfcoach of een vriendin die ook van schrijven houdt. Of juist iemand die daar geen verstand van heeft. Misschien jouw vriend(in) of een van jouw ouders? Jouw gemiddelde lezer is waarschijnlijk ook geen schrijver. Feedback is altijd goed voor schrijvers. Op die manier kun je jouw reisverhaal weer bijschaven.

Zoek een schrijf-buddy!

Misschien ken je iemand die ook van reisverhalen houdt. Vraag eens of jullie *schrijf-buddies* kunnen worden! Door elkaar feedback te geven leer je zelf ook weer. Hoe geef je het beste feedback? Ik kijk altijd eerst naar de structuur en de opbouw van een tekst. Scannend bekijk ik of het verhaal me bevalt. Is er een duidelijke introductie en een einde dat het verhaal 'rond' maakt? Wat is de rode draad van het verhaal? Ik geef dan eerst globale feedback op het verhaal. Benoem zowel positieve punten als verbeterpunten. Hiervoor gebruik ik de sandwich methode. Ik begin met de positieve feedback: wat bevalt mij aan het verhaal? Hierna leg ik uit wat de verbeterpunten zijn. En ik eindig weer met positieve feedback, zodat de ontvanger met een goed gevoel aan de slag kan gaan met de feedback.

DANKWOORD

Voordat ik dit e-book afsluit wil ik graag nog een paar mensen bedanken.

Mijn moeder, die mij altijd heeft gesteund in mijn (ondernemers-) dromen en de grootste fan van Corners of the World is. Het idee dat ik bij haar altijd thuis kan komen geeft mij tijdens mijn rusteloze, nomadische leven veel rust.

Mijn zusje Chayenne, die dit HELE e-book heeft gelezen en van feedback heeft voorzien.

De mensen die ik de afgelopen jaren tijdens mijn reizen tegenkwam. Zij zijn deels de basis voor de inspirerende reisverhalen die ik schrijf.

Opdrachtgevers die vertrouwen in mij en mijn verhalen hebben en soms al jarenlang met mij samenwerken. Mede dankzij hen kan ik me blijven ontwikkelen als verhalenmaker.

En allerlaatst wil ik jou – de lezer van dit e-book - bedanken. Ik vond het ontzettend leuk om deze informatie te delen. Ik hoop dat ik jou op weg heb kunnen helpen om de schrijver in jezelf te (her-) ontdekken. En ook voor mij was dit ontzettend leerzaam. De kennis in dit e-book heb ik door de jaren heen bewust én onbewust verzameld. Door die kennis met jou te delen voelde het ook als een zoektocht naar mezelf als schrijver.